

Veteranplan for Bergen

I tjeneste for Norge - med bosted i Bergen

- Hvordan skal Bergen kommune hedre, ivareta og nyttiggjøre seg soldater som har vært i operativ utenlandstjeneste?

I tjeneste for Norge - med bosted i Bergen

- Hvordan skal Bergen kommune hedre, ivareta og nyttiggjøre seg soldater som har vært i operativ utenlandstjeneste?

Norge har over flere tiår deltatt i ulike militære operasjoner i krigs- og konfliktområder i andre land. Mange tusen norske menn og kvinner har erfaring fra slik innsats. Staten har de senere årene utviklet og systematisert sin politikk overfor disse mannskapene, gjennom planer vedtatt i Stortinget. Kommunene har ikke hatt noen klar rolle i dette, men noen kommuner peker seg ut som steder der det bor særlig mange med veteranbakgrunn. Bergen er en slik kommune. Derfor ønsker Bergen med dette å etablere en politikk på veteranfeltet.

Per Olav Solheimsnes har oppsyn med Kronstad Hovedgård. Bilde Kari Ingvaldsen

Innhold

1. BAKGRUNNEN FOR PLANARBEIDET	4
Arbeidsgruppen ble slik sammensatt	5
Veteranorganisasjoner	5
Veteraner ansatt i Bergen kommune	6
2. STATLIGE FØRINGER	6
3. KUNNSKAP OM VETERANERS LEVEKÅR	8
4. HEDER OG ANERKJENNELSE	9
Innspill	9
Vurdering av innspill	10
Tiltak	11
5. OPPFØLGING OG OMSORG	11
Innspill	11
Vurdering av innspill	13
Tiltak	15
6. IVARETAKELSE AV FAMILIEN	15
Innspill	16
Vurdering av innspill	16
Tiltak	17
7. BENYTTTE VETERANENES KOMPETANSE	17
Innspill fra veteranorganisasjonene	17
Innspill fra kommunalt ansatte veteraner	18
Vurdering av innspill	18
Tiltak	19
8. ET EGET HUS FOR VETERANER	20
Innspill	20
Vurdering av innspill	22
Tiltak	22
9. OPPSUMMERING	22
 Vedlegg: Bystyrets vedtak.	 23

1. BAKGRUNNEN FOR PLANARBEIDET

Utgangspunktet for at det lages en veteranplan for Bergen kommune, er et initiativ fra ordfører og byrådsleder i oktober 2013.

En veteran defineres her som en person som har deltatt i internasjonale militære operasjoner. Personer som har vært i utenlandsoppdrag for politiet, Utenriksdepartementet eller FN kan ha parallelle erfaringer. Registreringen av militært personell i utenlandstjeneste går fra 1978 og det er i henhold til denne pr januar 2014 ca 2000 veteraner som bor i Bergen.

Det er kommet kritikk fra veteranenes organisasjoner mot måten samfunnet møter veteranene etter tjenesten. De opplever manglende anerkjennelse for sin innsats, mangelfullt og lite tilgjengelig hjelpetilbud for de som får problemer og mangel på forståelse for hvilken kompetanse tjenesten gir. På bakgrunn av dette ble det nedsatt en arbeidsgruppe med mandat å utrede hva kommunen kan gjøre for å bidra til at Bergen blir en god by å bo i for veteraner. Arbeidsgruppen har tatt for seg følgende hovedtema:

- **Veteranene fortjener å bli anerkjent for sin innsats.**
I tillegg til den nasjonale anerkjennelsen gjennom forsvarets organer kan lokale myndigheter gjøre mer for å løfte fram, hedre og verdsette veteranenes innsats.
- **Noen veteraner sliter med traumer og skader etter sin utenlandstjeneste.**
Noen av disse opplever ikke å ha reell tilgjengelighet til nødvendige hjelpetjenester. Dette kan gjelde både fysiske, psykiske og sosiale behov. Det er viktig både at hjelpen er tilgjengelig og at den innehar nødvendig kompetanse, og ytes på en måte som gir veteranene nytte og verdighet.
- **Den kommunale organisasjonen kan gjøre mer nytte av den kompetansen veteranene besitter.**
Dette kan gjelde på flere fagfelt. Eksempler kan være innen beredskapsarbeid der de har erfaring med å møte farlige og kritiske situasjoner. De har også kunnskap som kan bidra til å forbedre hjelpetjenester i NAV og psykiske helsetjenester for soldater etter tjenesten. De har også kunnskap om hva familier og barn kan trenge fra barnehage og skole, når far eller mor er i militær utenlandstjeneste. Bergen kommune har i dag ingen helhetlig oversikt over hvor mange ansatte som har slik veteranbakgrunn og hvor de arbeider.

Arbeidsgruppen hadde representanter fra aktuelle byrådsavdelinger som berøres av planen. Det ble også etablert en dialog med representanter for ulike veteranorganisasjoner, samt fra aktuelle statlige og kommunale organer. Gruppen har fått gode og nyttige innspill fra veterankontoret på Haakonvern. Det ble etablert kontakt med RVTTS Vest (Ressurscenter om vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging) for å dra nytte av deres fagkompetanse på dette feltet. Som en del av planarbeidet ble det gjennomført et eget møte med Helse Bergen for å kartlegge deres hjelpetilbud, både med hensyn til kompetanse, tilgjengelighet og kapasitet.

Arbeidsgruppen skulle vurdere en kartlegging i alle enheter i Bergen kommune for å skaffe en oversikt over hvem som har bakgrunn som soldat i utenlandstjeneste. Gruppen skulle vurdere et eget opplæringsprogram inn mot ansatte i skoler og barnehager, samt mot ansatte som arbeider i relevante hjelpetjenester. Gruppen skulle involvere ressurspersoner fra Forsvaret i

arbeidet, samt kommunalt ansatte med veteranbakgrunn. Gruppen skulle vurdere å lage et informasjonsbrev som kan spres vidt til ansatte i den kommunale organisasjonen, samt til fastlegene. Gruppen skulle også avklare om kommunalt ansatte som jobber med krisehåndtering kan delta på øvelser i regi av Forsvaret. Arbeidet ble ledet av Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing.

Arbeidsgruppen ble slik sammensatt

Øvelse Faryab Bilde Marthe Brendefur/Forsvarets mediesenter

- NAV kommune Årstad, Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing
- HR seksjonen, Byrådsavdeling for finans, eiendom og eierskap
- Byrådsavdeling for barnehage og skole
- Byrådsavdeling for helse og omsorg
- Seksjon informasjon, Byrådsleders avdeling
- Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing (leder)

Veteranorganisasjoner

Det har vært avholdt flere møter med representanter for veteranenes organisasjoner, og organisasjonene har også avholdt et eget møte seg innbyrdes for å samordne innspillene til denne planen.

Det er etablert en rekke veteranorganisasjoner som har aktive medlemmer i Bergen.

Disse er følgende:

- NVIO Bergen, Norges Veteranforbund for Internasjonale Operasjoner
- NROF Bergen, Norske Reserveoffiserers Forening
- Tysklandsbrigadens Veteranforbund
- Veteranalliansen
- SIOPS, Skadde i Internasjonale Operasjoner
- Legacy Vets, en internasjonal motorsykelklubb for krigsveteraner
- Bergen og Hordaland FN- veteranforening

De ulike organisasjonene har noe ulike formål, er ulike i størrelse og ikke alle har en lokal forening i Bergen. Noen av dem har sterkest fokus på kameratstøtte, omsorg og sosialt felleskap, mens andre har sterkest fokus på å arbeide for veteranenes anerkjennelse og støtte fra samfunnet. Flere av dem deltar i et nettverk som ledes av RVTS Vest og som fokuserer særlig på traumeforebygging og behandling, og å forbedre hjelpen til veteraner og deres familier i forbindelse med oppdrag i krigssoner. Bergen kommune ved rådgiver i BSBO deltar nå også i dette nettverket.

I tillegg er det flere initiativ og grupper som tilbyr sosiale aktiviteter og kameratstøtte, som ikke er registrert som organisasjoner. Det er blant annet en turgruppe og en gruppe som rehabiliterer gamle militære kjøretøy. Begge disse er aktive i å rekruttere veteraner som trenger ekstra støtte på kameratbasis, og får anerkjennelse i veteranmiljøet for sin innsats.

SIOPS har sitt fokus på å bedre de sosiale, økonomiske og helsemessige vilkårene til veteraner som pådrar seg psykisk og/eller fysisk skade etter deltagelse i internasjonale operasjoner. De arbeider for gode erstatnings- og pensjonsordninger for skadde veteraner. SIOPS er opptatt av folkeopplysning og formidling av krigens menneskelige kostnader, og de bidrar gjerne der kommunalt ansatte trenger å lære mer om psykiske skader som følge av deltagelse i internasjonale operasjoner.

Den største organisasjonen er NVIO. De ønsker å kunne ha en rolle som favner alle veteraner, og samarbeider med de andre organisasjonene om dette. NVIO har en sentral rolle i driften av Kronstad Hovedgård.

Making Change er et internasjonalt kreativt nettverk for sosial positiv forandring og utvikling, og som omsetter kompetansen tidligere forsvarsansatte har i samarbeid med sivile, for å gjøre noe bra for samfunnet. De deltok ikke i planarbeidet og har ikke en egen avdeling i Bergen.

Veteraner ansatt i Bergen kommune

Det finnes i dag ingen samlet oversikt over hvor mange ansatte det er i Bergen kommune med erfaringer fra militær utenlandstjeneste. Det ble laget en artikkel på intranett i april 2014 der kommunalt ansatte veteraner ble oppfordret til å melde seg. Det meldte seg 6 personer, og disse ble invitert til et eget møte med arbeidsgruppen for å komme med innspill. Særlig ble de utfordret på muligheter knyttet til Bergen kommune som arbeidsgiver. Deres innspill er tatt med i planen, særlig under kapittelet om å benytte veteranenes kompetanse.

Som en del av planarbeidet er det også etablert kontakt med Oslo kommune som har laget en lignende plan.

2. STATLIGE FØRINGER

Samfunnet har et klart ansvar for å ivareta personellet og deres nærmeste når Forsvaret deltar i internasjonale operasjoner (Prop.73 S, 2012). Dette arbeidet forutsetter felles forpliktelser og samarbeid på tvers av departementer og sektorer. Militært personell i internasjonale operasjoner er i tjeneste på vegne av den norske stat.

Regjeringens handlingsplan «I tjeneste for Norge» ble gitt ut i 2011. Utgangspunktet for «I tjeneste for Norge» var St.meld. Nr. 34 (2008-2009). Målet med handlingsplanen var å styrke oppfølging og ivaretagelse av personell fra internasjonale tjenester for Norge; før, under og etter tjenesten. Handlingsplanen la føringer for å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av personellet. Den interdepartementale innretningen understreker det helhetlige ansvaret knyttet til ivaretagelse og oppfølging av personell som har gjort tjeneste for Norge i utlandet.

Regjeringen vil spesielt fokusere på veteraner som en viktig ressurs for det norske samfunnet og som viktige bidragsytere i arbeidsliv og lokalsamfunn. De fleste kommer styrket hjem fra internasjonale oppdrag, men de som måtte trenge oppfølging skal få best mulig behandling, og de skal oppleve overgangen fra Forsvarets ivaretagelse til det sivile hjelpeapparatet som helhetlig og sømløs (Prop.73 S, 2012).

Et overordnet prinsipp i handlingsplanen er at personellet som har behov for oppfølging skal følges opp av samfunnets ordinære helse- og omsorgstjenester og sosialfunksjoner. Dette stiller høye krav til disse tjenestenes fleksibilitet, rådgivning og veiledning og ikke minst kompetanseoppbygging. (Prop.73 S, 2012).

Regjeringen mener kompetansebygging og kompetanseoverføring mellom sektorene er av stor betydning for å sikre god ivaretagelse og anerkjennelse.

Som et ledd i å videreføre og ytterligere styrke arbeidet rettet mot ivaretagelse og oppfølging av personell som har utført internasjonal tjeneste, ble det besluttet at «I tjeneste for Norge» skulle følges opp av en interdepartemental oppfølgingsplan etter sin virketid (2011-2013). Målgruppen for oppfølgingsplanen er den samme som «I tjeneste for Norge» - personell som har gjort tjeneste på vegne av staten Norge i krigsog konfliktområder. I hovedsak omfatter dette i denne sammenheng personell som har gjort tjeneste på vegne av Utenriksdepartementet, Justisdepartementet og Forsvarsdepartementet, med underliggende etater. Den overordnede målsettingen ble også videreført: «å styrke samfunnets anerkjennelse og ivaretagelse av det personellet planen omfatter». Oppfølgingsplanen tar utgangspunkt i personellens rettigheter og plikter. Oppfølgingsplanen vil utarbeides i løpet av 2014 og gjelde for perioden 2014-2017.

Bilde fra Forsvarets mediearkiv

3. KUNNSKAP OM VETERANERS LEVEKÅR

Det er gjort noe forskning omkring veteraners helse og levekår, og det er planlagt flere oppfølgingsstudier både av kortsiktige og langsiktige effekter av tjenesten. Statistisk Sentralbyrå (SSB) utga i 2013 rapporten Veteraners Lavekår. De sier i sitt sammendrag fra undersøkelsen at:

“Totalt konkluderer vi med at veteraner, både fra forsvaret og fra politiet, er en gruppe som har høy grad av deltakelse på arbeidsmarkedet sammenlignet med referansegruppene. Mange av forsvarsveteranene er heltids yrkesaktive, spesielt gjelder det relativt mange kvinner, og yrkesaktiviteten er også svært høy blant kvinnelige politiveteraner. Forsvarsveteraner har dessuten sykefravær omtrent som i referansegruppen, mens korte fravær forekommer noe hyppigere blant politiveteraner når vi sammenligner med referansegruppen. Forsvarsveteraner opplever like mye støtte og tilbakemelding i sitt arbeid som andre, politiveteraner opplever mer. Det er derfor lite som tyder på at tjenesten i betydelig grad bidrar til lavere yrkesaktivitet eller svekker arbeidsforholdene.”

I Riksrevisjonens undersøkelse fra 2014 av ivaretagelse av veteraner fra internasjonale operasjoner er hovedfunnene:

- *Belastningen på Forsvarets personell i forbindelse med utenlandstjeneste er høy*
- *Personellet får for kort tid hjemme mellom deployeringer*
- *Forsvaret har fått bedre oversikt over enkeltpersoners tjenestegjøring, men styringsinformasjonen er mangelfull*
- *Veteraner med psykiske helseplager får i mange tilfeller ikke den hjelpen de trenger*
- *Forsvarets oppfølging har blitt bedre, men ikke alle har hatt like god tilgang på hjelp*
- *Variierende tilbud innen psykisk helse i spesialisthelsetjenesten og til dels lange ventetider*
- *Tilretteleggingen for deltakelse i arbeidslivet er mangelfull*
- *Behandling av erstatningssaker på grunn av psykiske belastningsskader tar til dels lang tid*
- *Kompetanse om veteraner er ikke i tilstrekkelig grad gjort tilgjengelig for alle deler av det sivile hjelpeapparatet*

En undersøkelse av psykisk helse hos norsk militært personell som har tjenestegjort i Afghanistan 2001-2011 ble foretatt av Forsvaret v/Kontor for psykiatri og stressmestring. Rapporten har følgende konklusjoner:

- *Det store flertallet av veteranene har god psykisk helse i gjennomsnitt, fire år etter avsluttet tjeneste i Afghanistan.*
- *En andel av afghanistanveteranene har psykiske helseplager på samme tidspunkt.*
- *Nivået av helsesvikt er lavere enn i en tidligere norsk undersøkelse av Libanonveteraner (UNIFIL-undersøkelsen), og også lavere enn hovedtendensen i utenlandske studier av veteraner fra krigene i Afghanistan og Irak.*
- *En liten gruppe har psykiske eller fysiske skader som følge av tjenesten. Høy grad av belastning øker faren for stressplager etter hjemkomst. For de fleste vil stressplagene avta over tid.*
- *Utenlandstjeneste gir risiko for psykososialt stress hos familien som kan føre til psykiske*

problemer. Stressreaksjoner kan føre til ekteskapskonflikter og tilpasningsproblemer etter hjemkomst.

Både afghanistanstudien og levekårsundersøkelsen fra SSB indikerer at helsestatusen for norske veteraner i all hovedsak er god. Forekomsttallene når det gjelder psykisk lidelse er ikke bekymringsfulle når man sammenlikner med den øvrige befolkningen. Til tross for dette hovedinntrykket er det likevel en andel som sliter med ettervirkninger og stresslidelser etter deltakelse i internasjonale operasjoner. Studiene viser en sammenheng mellom nivået på belastninger i forbindelse med tjenesten og stressreaksjoner i ettertid. Dette er et forhold som det er vesentlig å følge opp, spesielt når det gjelder afghanistanveteraner som generelt har vært i hyppigere stridskontakter enn tidligere kontingenter til andre områder. Et annet bekymringsfullt funn i afghanistanstudien er at over 25 % har et alkoholforbruk som defineres som risikofyllt eller skadelig.

Forsvarets Sanitet er nå i gang med å planlegge Unifil 2 studien, som vil ta for seg psykisk helsestatus til de som tjenestegjorde i Libanon i perioden 1978 til 1998. Dette er en viktig studie som omhandler en gruppe veteraner som var betydelig dårligere forberedt og fulgt opp, enn eksempelvis de som har tjenestegjort i Afghanistan.

I undersøkelsene er det flere som viser til at anerkjennelse av at de gjorde en viktig innsats for landet og positiv omtale av tjenesten, er viktige bidrag til at erfaringene de har gjort oppleves som positive.

4. HEDER OG ANERKJENNELSE

Veteranmonumentet på Bergenhus. Bilde Kari Ingvaldsen

Mange av veteranene tilbakemelder både individuelt og gjennom sine organisasjoner at de savner anerkjennelse for sin innsats. De savner også kunnskap og forståelse fra samfunnet for de menneskelige kostnadene med Norges militære operasjoner i utlandet. Heder og anerkjennelse handler både om høytidelige markeringer og respekt for kostnadene oppdragene kan ha hatt for den enkelte.

Innspill

I møtene arbeidsgruppen har hatt med veteranorganisasjonene fremkommer mange synspunkter som gruppen tok med i det videre arbeid. Den viktigste formen for anerkjennelse er medaljen, som viser at Norge takker den enkelte som har deltatt. Denne deles ut av forsvarsministeren og verdsettes høyt. Veteranene får sin medalje under en seremoni ved hjemkomsten.

Flere av organisasjonene ønsket en statue sentralt i Bergen som et offentlig symbol, og som et sted å markere deres innsats. Statuen må ha en egnet beliggenhet. De foreslo også at Bergen kommune kan gi en årlig mottakelse der kommunen er vertskap. Arrangementet må ha en fin og verdig ramme, ha faglige innslag og kulturinnslag og gjerne bli arrangert i samarbeid med Sjøforsvaret. Oslo kommune etablerte et slikt årlig arrangement i Oslo Rådhus den 8. mai fra 2014. Bergen bør etablere et arrangement som også er åpent for veteraner i de omkringliggende kommunene. Et slikt arrangement må være på kveldstid, slik at også de som er i jobb kan delta.

Noen steder i verden får veteraner endel mer symbolske/økonomiske goder som f. eks. en type veterankort som gir rabatter på visse kjøp som gratis kinobilletter, fri offentlig transport el. Det var uenighet blant veteranene i Bergen om hvorvidt en slik ordning ville bli sett på som en anerkjennelse eller kanskje det motsatte. Noen ønsker det, mens andre er negative til dette.

Vurdering av innspill

Stavanger og Trondheim kommuner har etablert en årlig middag som kommunen gir for veteranene, og Oslo startet noe tilsvarende fra 2014 i Oslo Rådhus. Her er det ordfører som er vertskap, og det er faglige og kulturelle programinnslag. Bergen kommune må samarbeide med omegnskommunene, da veteranene opplever det uheldig ikke å kunne være sammen med kameratene sine fra nabokommuner ved en slik anledning.

Det er forventet at statlige føringer vil gjøre 8. mai til Veteranenes dag i Norge, og dermed kan denne dagen være naturlig å velge for et slikt arrangement.

I dag finnes det en rekke minnesmerker og statuer knyttet til 2. verdenskrig. Det er også en statue som står på Koengen, som har veteransymbolet. Det er ulike synspunkter på dette med minnesmerker fra veteranene selv. Noen synes minnesmerker er lite viktige, mens noen mener de er svært viktige. De aller fleste mener dagens statue er plassert på et lite egnet sted, der den ikke blir sett. Mange veteraner vet ikke engang om den. Statuen står på Koengen på militært område, like ved siden av inngangen til festningsmuseet for Bergenhus. Veteranene opplever den noe bortgjemt. Det er ikke et sted mange går forbi, og det er ingen steder å sitte i nærheten. Hensikten med et minnesmerke må være at det er synlig i bybildet. Derfor bør det vurderes en flytting av denne statuen til et mer sentralt sted, eks langs gangveien gjennom parken ved Håkonshallen. Dersom dagens minnesmerke skal bli stående der det er nå, bør det som et minimum settes opp en benk eller to og plantes noe som skaper et vakkert miljø omkring det. Siden statuen ikke er kommunal eiendom eller står på kommunal grunn, vil ikke kommunen kunne bestemme noe av dette, men kan støtte initiativet fra veteranene i en dialog med eier om flytting av minnesmerket.

Bergen kommune kommuniserer med sine innbyggere via fire kanaler: Person (personlig kontakt og oppmøte), Portal (nettsider og digital kommunikasjon), Publikasjon (Innbyggermagasinet Bergenser og ande trykksaker) og Presse.

Bergenser kommer ut 4-5 ganger årlig og skal blant annet informere om kommunens virksomhet, hvilke kommunale tilbud byens innbyggere kan benytte seg av og hvilke rettigheter og plikter innbyggerne har. I alle kanaler er det aktuelt å skrive om aktuelle tjenester som kommunen har for veteraner som sliter med problemer, tiltak skoler og andre tjenester

gjennomfører for å støtte og hjelpe familier til soldater på oppdrag i utlandet og tilsvarende tiltak overfor familier og som har fått sine veteraner hjem igjen.

Tiltak

Det etableres et årlig arrangement for veteraner i Bergen og omegn med ordføreren i Bergen som vertskap. Arrangementet legges til veterandagen 8. mai, på kveldstid og kombineres med en markering med veteranmonumentet på Koengen	Ansvar: Ordføreren ved Bystyrets kontor
Det tas kontakt med Forsvaret for å se på om veteranmonumentet der kan få en annen og mer sentral plassering, og at en benk og noe beplantning kan invitere til å stoppe opp og reflektere ved minnesmerket	Ansvar: Ordføreren ved Bystyrets kontor
Spre kunnskap til befolkningen gjennom alle kommunens kanaler om kommunens tjenester og tiltak overfor veteraner og deres familier	Ansvar: Seksjon informasjon

5. OPPFØLGING OG OMSORG

Dette er det området alle organisasjonene vektlegger sterkest i sine innspill. Oppfølging og omsorg kobles også til punktet om heder og anerkjennelse, ved at omsorg for de veteranene som får problemer, i seg selv er en viktig anerkjennelse av deres innsats. Selv om de aller fleste veteraner kommer styrket ut av tjenesten og ikke trenger spesiell oppfølging, er det altfor mange som sliter lenge før de får virksom hjelp. Her kan kommunen bidra, selv om mange av hjelpetilbudene ligger utenfor kommunens ansvarsområde.

Innspill

Veteranene er opptatt av at de kommunale tjenestene må lenkes til Forsvarets eget oppfølgingsapparat, både i tid og innhold. Kommunen må ta utgangspunkt i «I tjeneste for Norge» og speile den opp mot helse- og omsorgstjenesteloven og Lov om sosial tjenester i NAV, og prøve å tette hullene. Noen klarer seg med debrifingen når de kommer hjem, mens andre reagerer først senere. Det er viktig å ha en god beredskap for alle som har fått traumer, enten de er veteraner eller andre voldsutsatte. Endel veteraner sliter med depresjoner, de isolerer seg, og mangler et kompetent og tilgjengelig tilbud om hjelp.

Erfaringen med Livskrisehjelpen ved Bergen Legevakt er god som en første instans, men mange trenger lengre tids oppfølging enn det Livskrisehjelpen har muligheter til å gi. Kompetente veteraner ønsker å bidra i opplæring av fagfolk innen helse- og sosialtjenester for å formidle sine erfaringer om hva de trenger hjelp til og hva som er virksom hjelp. Her kan

organisasjonene være behjelpelig med å finne kompetente foredragsholdere.

De opplever at det trengs en koordinator som lett kan nås av veteraner med hjelpebehov, og som kan lose dem til kontakt med NAV, helsetjenester eller andre relevante instanser. Noen ønsker også at denne personen har egenerfaring fra utenlandstjeneste. Det er i dag LOSer på hvert NAV kontor som er statlige, men disse jobber også opp mot sosialtjenesten. De har vært til god nytte for mange veteraner. Østerdalsprosjektet (Åmot og Elverum kommuner) har vist at kompetanseøkning i NAVsystemet gir bedre hjelp. Der har to personer skaffet seg spisskompetanse – og driver veiledning og opplæring av kollegaer i NAV. Veteranorganisasjonene har medlemmer som jobber i NAV i Bergen og disse har spesielt god innsikt i grensesnittet veteran/NAV. Disse kan nyttes i opplæring av andre NAV ansatte.

Målet må være å sette de kommunale tjenestene i stand til å møte traumatiserte personer på en god måte og henvise videre til kompetent hjelp, både veteraner og andre. Det er et stort behov for opplæring innen flere kommunale sektorer, også for de som betjener resepsjon og telefon. NAV ansatte med veteranbakgrunn bør kunne drive opplæring på sine kolleger.

Organisasjonene mener at de distriktpspsykiatriske sentrene har mer kompetanse enn de tror, men veteraner opplever at behandlerne lett overveldes av problemstillingene som presenteres fra krigssoner. Behandlerne må trygges på å ta i bruk den traumekompetansen de har.

De unge veteranene tar lite kontakt med psykologiske hjelpetjenester fordi de gjerne vil dra ut igjen, og vil unngå å fremstå som svak eller uegnet. De erkjenner gjerne ikke at de har problemer, og er skeptisk til det å luften sine psykologiske reaksjoner. Organisasjonene er

Sør Sudan UN Photo UNMISS

opptatt av å øke medlemsmassen blant de unge veteranene. De tenker at de yngre trenger et kameratmiljø blant veteraner de også, der det er trygt å dele sine historier, blant annet for å fange raskt opp de som får problemer etter en tid.

Vurdering av innspill

Veteraner med behov for helsetjenester kan trenge svært ulike tjenester. Prinsippet fra «I tjeneste for Norge» er at hjelpen ytes gjennom det ordinære tjenesteapparat. I de kommunale tjenestene er fastlegen en nøkkelperson, og fastlegens engasjement og kompetanse er viktig. For noen kan god oppfølging fra en dyktig fastlege være tilstrekkelig. Andre vil trenge mer omfattende og spesialisert behandling. Disse tjenestene er ikke kommunale. Det omfatter privatpraktiserende psykologer med eller uten driftstilskudd, poliklinikkene ved de distriktpspsykiatriske sentrene og Avdeling for rusmedisin der rus er en sentral utfordring. God kunnskap om traumer og traumebehandling er et godt fundament for å gi god hjelp, sammen med noe eksplisitt kunnskap om å oppholde seg i krigsområder. Veteranenes behov er altså til dels sammenfallende med noen andre grupper i samfunnet, dels spesielle.

Det er viktig å bevisstgjøre veteraner på helsefarene ved stort alkoholforbruk og det uheldige i å benytte alkohol som selvmedisinering ved psykiske symptomer. Det finnes enkle selvtestingsverktøyer der den enkelte kan teste seg selv anonymt og få tilbakemelding på eget forbruk.

De psykiske helsetjenestene har en del lavterskeltilbud som kan være nyttige for målgruppen. Det finnes åtte kommunale aktivitetssentre, et i hver bydel. Disse tilbyr sosialt samvær basert på fysisk aktivitet, kulturelle aktiviteter, turer, måltider og mer. Her er ingen søknadsprosedyrer, de som opplever seg i målgruppen kan møte opp.

Fastlegene er en grunnpilar i helsetjenesten. De kan både gi god hjelp selv og de er nøkkelen for henvisning til spesialisthelsetjenestene. Mange fastleger er gode og engasjerte, men veteranene tilbakemelder også at noen viser liten interesse og forståelse. RVTS Øst har arrangert dagskurs i Oslo for fastleger, som gir poeng til spesialisering. Kurset ble godt besøkt. Noen lignende bør også gjøres i Bergen i et samarbeid med RVTS Vest. Det er også viktig å informere fastlegene om veteranenes særlige behov og de tilbud som finnes lokalt.

Innspill fra veteranorganisasjonene viser at LOSene i NAV gjør en svært god og viktig jobb for mange veteraner. De er en del av NAVs tilbud til personer som sliter med psykiske helseproblemer. De engasjerer seg i den enkeltes situasjon, gir råd, følger til ulike kontorer og ser til at saker blir videreført. Noen av veteranene ønsker en mer spisset LOS funksjon for veteraner spesielt, mens andre mener at faglig påfyll om veteraners særlige utfordringer til dagens LOSer er et godt alternativ, og at ordningen må markedsføres bedre i veteranmiljøene. Tjenesten er en del av NAV Stat, men losene sin kompetanse og prioritering kan tas opp i de organ som er for samarbeid og samhandling mellom stat og kommune i NAV.

NAV stat har også etablert en kompetansefunksjon ved Arbeidsrådgivningskontoret (ARK), for å kunne rådgi og veilede saksbehandlere når de får saker knyttet til veteraner. I tillegg til en fast kontaktperson der, har også flere psykologer og leger ved ARK fått særlig opplæring vedr veteraners særlige behov. I tillegg har NAV stat Laksevåg en fast kontaktperson som deltar aktivt i et samarbeid med Haakonvern om å følge opp hjemvendte veteraner som trenger det.

Bergen kommune har fått midler fra Helsedirektoratet til to nye psykologer som skal arbeide i tett samarbeid med Senter for Krisepsykologi. De skal særlig arbeide med flyktninger med traumer, men de skal også yte tjenester til andre målgrupper. De skal ha lav terskel for kontakt, gi undervisning og veiledning og de skal evt henvise til lengrevarende individuell behandling der det er aktuelt. Organisasjonene ønsker ikke at psykologene har fast kontortid på Kronstad Hovedgård, men vil gjerne at de holder kurs der. For individuelle samtaler er det viktig at tjenesten deres kan markedsføres på Kronstad, og at samtalerne kan skje på psykologene sine konterer på Senter for krisepsykologi. De aktuelle psykologene må etablere en dialog med de tillitsvalgte i organisasjonene, for å lære mer om veteranenes spesielle behov og om hvor hullene i behandlingsskjeden finnes. De må ha fokus på at relasjonen til familien er en viktig del av utfordringen for mange, og at familien kan trenge egne tilbud.

Den alminnelige veien for å få behandling er det lokale distriktpsikiatriske senteret. Dette krever henvisning fra lege. Her kan det både skje at noen søknader avslås som ikke prioriterte, det kan være lang ventetid og noen steder er det begrenset kompetanse. Veteranenes erfaringer er likevel at dersom behandlerne stoler på egen kompetanse, evt søker veiledning, kan disse for mange være god hjelp.

Det finnes en rekke privatpraktiserende psykologer, både med og uten driftsavtale med det regionale helseforetaket. Noen av disse er gode på traumebehandling. Men for de som har driftsavtale er det ofte mange måneders ventetid, og for de uten driftsavtale er det en høy egenandel. Begge disse forholdene kan gjøre at veteranene opplever tilbudet som lite tilgjengelig.

Senter for Livsmestring på Haraldsplass får gode tilbakemeldinger fra veteraner som har benyttet dem. De arbeider ofte ut fra et familieperspektiv. Senteret har ikke offentlig finansiering og er i dag av svært begrenset omfang. Tilbudet er redusert den senere tiden og det er uvisst hvor mye kapasitet de vil ha fremover. Det mest omfattende spesialiserte behandlingstilbudet er Modum Bad Nervesanatorium. De får svært gode tilbakemeldinger fra veteranmiljøet, men oppleves ikke særlig tilgjengelige, da langt de fleste søknader blir avslått grunnet mangel på kapasitet. Kun de aller mest trengende kan ha håp om behandling her.

I henhold til ovenstående er det derfor svært nødvendig at hver enkelt sak vurderes nøye med tanke på hvilke tjenestetilbud det er relevant å søke på og mulig å oppnå.

Det bør lages en informasjonsfolder der relevante kommunale og statlige hjelpetilbud fremkommer samlet. Denne bør ligge tilgjengelig på NAV kontorer, legekontorer og ellers på steder der veteraner møtes eks. Kronstad Hovedgård. Her bør det fremgå hvordan de kan oppnå kontakt med de ulike tilbudene.

På samme måte som det lages en folder beregnet på veteraner og deres pårørende, kan det etableres et informasjonsbrev til helse og sosialpersonell, inklusive fastleger. Dette kan spres vidt til ansatte i den kommunale organisasjonen. Brevet beskriver kort hva som er sentralt i tilnærmingen til veteraner med hjelpebehov og hvilke instanser som gir relevant hjelp.

Tiltak

Samarbeide med RVTS Vest om å tilby gode meritterende kurs for leger og annet helsepersonell om traumer, med særlig fokus på krigsopplevelser.	Ansvar: Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing i samarbeid med byrådsavdeling for helse og omsorg
Øke traumekompetansen i de kommunale helsetjenestene, gjennom kurs og veiledning.	Ansvar: Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing
Lage et informasjonsbrev til alle fastleger, Livskrisehjelpen, skolehelsetjenesten, NAV-kontorer m fl med en informasjon om veteraners særlig behov. Brevet lages i samarbeid med veteranorganisasjonene.	Ansvar: Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing og Seksjon informasjon
Samarbeide med NAV stat om å tydeliggjøre veteraner som en av målgruppene for LOSene, og bidra til at disse oppdateres kompetansemessig på dette.	Ansvar: Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing
Etablere lavterskel samtaletilbud ved Senter for Krisepsykologi hos kommunalt ansatte psykologer.	Ansvar: Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing
Lage en informasjonsbrosjyre for veteraner som trenger hjelp, med oversikt over hva som finnes i Bergen og hvordan det kan oppnås kontakt. Spre brosjyren til NAV kontorer, legekantor, Kronstad hovedgård samt de ulike veteranorganisasjonene til utdeling.	Ansvar: Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing og Seksjon informasjon

6. IVARETAKELSE AV FAMILIEN

Problemer som oppstår hos den enkelte veteran vil fort påvirke hele familien, både barn og voksne. Det er derfor viktig at alle typer hjelpetjenester har et familie- og nettverksfokus. Overgangen fra innsats i krigsområder til hjemmelivet er ofte vanskelig for alle parter. I tillegg kan veteraner med traumer skape store utfordringer i familielivet. Ikke alltid er det mulig å vite sikkert hva som er årsakene til forandringer hos veteranen, når disse kommer mange år etter tjenesten.

Forsvarets eget oppfølgingsprogram rundt utenlandstjeneste har i økende grad blitt fokusert på familie, nettverk og barn. De har samlinger både før avreise og etter hjemkomst. BUFetat har også deltatt i samlingene for å markedsføre familievernkontorene som et sted å henvende seg dersom problemer oppstår. Det viser seg likevel at det kommer få slike henvendelser til dem med direkte referanse til militær utenlandstjeneste. Det finnes også private familierådgivningstilbud.

Det viktigste bidraget fra kommunen kan være å se og støtte de barna som sliter pga av fars eller mors utenriktjeneste i krigsområde. Disse barna vil ha belastninger som kan forstyrre basal trygghet og konsentrasjon i skolehverdagen. Noen ganger kan de også gi endret adferd hos barnet.

Innspill

Organisasjonene er opptatt av at posttraumatisk stress kan slå inn mye senere enn etter et år. Deres erfaringer er at det kan gå ti år og mer hos noen. Mange av de som kommer hjem fra tjeneste opplever ikke å ha noe spesielt behov for bearbeiding. De opplever at de har det bra. Men så plutselig slår noe ut lenge etterpå, og verken de selv eller familiene forstår helt hva det er.

Veteranene selv sier at det er viktig å huske på familiene, ikke minst barna, som lever med angsten mens far eller mor er ute, og som tar imot dem når de kommer hjem. Noen ganger kan pårørende se alvorlige problemer som veteranen selv ikke erkjenner. Dette kan skape vansker i familien og mye engstelse hos nærstående. Derfor er informasjon om familier og barns behov viktige. De ansatte i barnehagen må vite om barn som går og engster seg, og at endret oppførsel hos barn kan skyldes dette. Det samme gjelder i skolen. Lærere må vite hvilke barn i klassen som har familiemedlemmer i utenlandstjeneste.

Noen ganger kan det være et annet familiemedlem som sliter, ikke den aktuelle veteran/utenlandsreisende selv. Derfor er Forsvarets familiefokus viktig, og dette må kommunen følge opp.

De etterlyser mer kunnskap hos hjelpeapparatet om disse problemene. Det samme gjelder ansatte i skoler- og barnehager, leger, helsestasjoner, politi osv. Dette må inn som pensum på aktuelle høyskoleutdanninger, som lærerutdanning, sykepleieutdanning m.m.

De poengterer særlig viktigheten av at man i dette arbeidet ikke glemmer familiene til de "gamle" veteranene, de som var i utenlandsoppdrag på 80- og 90 tallet.

Vurdering av innspill

Innspillene understreker at god hjelp til veteranene også betyr god hjelp til familien. Noen ganger kan ektefeller eller samboere trenge rådgivning og hjelp for sin egen del – andre ganger sammen med veteranen. Noen ganger er fokus på barna det sentrale. Det er viktig at familiemedlemmer som henvender seg til hjelpeapparatet tas på alvor og får nødvendig hjelp. Lavterskeltilbud med informasjon om mulige steder å få hjelp kan være ved Livskrisehjelpen og også ved samtaler med kommunepsykologene. Disse kan bidra til å avklare behov og veilede videre til rett instans. Også BUF-etat har kompetanse her og er allerede engasjert i arbeidet med familier til personell i utenlandsoperasjoner. Familievernkontorene kan benyttes

mer for veteranfamilier som trenger hjelp.

Skole og barnehager vil møte alle barn i aktuell alder. Der vil de kjente voksne kunne gi støtte, og også fange opp barn som trenger ekstra hjelp. Opplæringsloven og barnehageloven har tiltak som særlig ivaretar det enkelte barns behov og imøtekommer barn som trenger særlig tilrettelegging. Ledelsen i barnehager og skoler har ansvar for at dette skjer. Pedagogisk Psykologisk tjeneste i Bergen kommune er en støttefunksjon for private og kommunale barnehager og skoler. De veileder og hjelper barnehager og skoler for best å imøtekomme det enkelte barns behov. Det må sikres at kommunens PP-tjenesten innehar nødvendig kompetanse, slik at PP-tjenesten i Bergen kan veilede og støtte barnehager og skoler som trenger mer kompetanse på dette feltet. Ressurspersoner fra forsvaret, samt kommunalt ansatte med veteranbakgrunn vil bli benyttet for å utvikle kompetansen.

Større barn bruker ofte skolehelsetjenesten som samtalepartnere om problemer de sliter med. Denne tjenesten har lav terskel og stor tillit hos elevene. Det er særlig viktig at skolehelsesøster har nødvendig kompetanse og tid for disse barna, og at tjenesten har god kunnskap om de belastninger barn og unge kan ha knyttet til foreldrenes innsats i krigsområder.

Tiltak

De fleste av tiltakene under kap. 5 er også relevante for familiene

Opprette kontaktperson innen PP - tjenesten i Bergen kommune.

Gi opplæring til nøkkelpersonell i PP - tjenesten – koble det mot barn som lever med stress og belastninger, med særlig fokus på å ha foreldre i krigssoner. I dette kan ressurspersoner fra Forsvaret delta, samt kommunalt ansatte med veteranbakgrunn.

Ansvar: Byrådsavdeling for barnehage og skole

Ansvar: Byrådsavdeling for barnehage og skole

7. BENYTTTE VETERANENES KOMPETANSE

For de aller fleste veteraner er erfaringene fra utenlandstjenesten noe som har gitt dem en positiv personlig vekst og utvikling, og en slik bakgrunn må ses på som en kompetanse. For en rekke fagfelt er en tjeneste i en krigssone med å gi erfaringer vårt samfunn har bruk for. Eksempler på dette er innen medisin og sykepleie, tekniske fag, logistikk, beredskap osv. I tillegg vet de mye om hva som skal til for å klare overgangen til det norske sivilsamfunnet på en god måte, og hva veteraner og familien til veteranene kan trenge av støtte.

Innspill fra veteranorganisasjonene

Organisasjonene er opptatt av at veteraner kan benyttes inn i råd og utvalg i kommunen, og at organisasjonene kan være representert i ulike arbeidsgrupper. Særlig vektlegger de

kompetansen innen beredskap og katastrofer som et område mange veteraner var erfarne på. Organisasjonene bidrar gjerne med å finne gode kandidater til å benytte i kurs og konferanser.

De mener også at Bergen kommune bør samarbeide med NHO service for å få arbeidsledige veteraner ut i arbeid. Disse kan ha en kompetanse som etterspørres i kommune.

Innspill fra kommunalt ansatte veteraner

En artikkel i april 2014 på kommunens intranettside, førte til at en del kommunalt ansatte med veteranbakgrunn fra ulike sektorer meldte seg. Disse ble invitert til et møte det ble drøftet temaer som handler om kommunen som arbeidsgiver, og hvordan kompetansen deres kan benyttes. De hadde en rekke innspill.

De mener at kommunen bør markedsføre seg sterkere som en aktuell arbeidsgiver for personer som er på vei ut av forsvaret etter utenlandstjeneste. Dette kan for eksempel skje ved å være tilstede på oppfølgingssamlinger etter hjemkomst på Haakonvern. Ledere må etterspørre dokumentasjon fra militærtjeneste i søknadsprosesser, denne dokumentasjonen er ofte grundig og sier mye om egenskaper hos personen.

De ønsker at det blir etablert en veterangruppe blant kommunalt ansatte, som et sosialt fellesskap på linje med ulike tur- og treningsgrupper. Gruppen vil kunne tilby kameratslig fellesskap for nye veteraner som ansettes i kommunen, og den kan være en ressursbase på dette feltet. For eksempel om en skole vil fokusere på militære utenlandsoppdrag og ønsker at noen kommer og forteller om egne opplevelser, kan skolen da kontakte veterangruppen.

En slik gruppe må også være åpen for eventuelle ansatte som har jobbet i krigsområder for FN, Utenriksdepartementet eller politiet. Dette er personer som vil ha lignende erfaringer. For øvrig er de opptatt av at de som kommer fra utenlandsoppdrag nå er mye bedre forberedt enn tidligere, og bedre tatt vare på under selve tjenesten. Veteraner har stort sett positive erfaringer med oppdraget og må ikke sykliggjøres, men sees på som ressurser. De syns for mye av omtalen av veteraner handler om skader og traumer, og opplever at dette også kan stigmatisere familier med mor eller far som er veteran.

Vurdering av innspill

Det bør gjøres en grundigere kartlegging av alle enheter i Bergen kommune for å skaffe en oversikt over hvem som har bakgrunn som soldat i utenlandstjeneste. De enkelte avdelinger må sammen med ansatte med veteranbakgrunn finne ut om veteranenes erfaringer blir godt nok benyttet.

Kommunen bør også legge til rette for å etablere en veterangruppe, som kan ha samlinger på samme premisser som tur- og treningsgrupper for ansatte. Dette vil forutsette et engasjement fra veteranene selv. Gruppen kan benyttes som en ressurs- og kompetansebase for relevante saker. Det må vurderes om det finnes noen ansatte veteraner som har en kompetanse som kan benyttes bedre inn i Bergen kommune sine beredskapsplaner.

De kommunalt ansatte med veteranbakgrunn, gjerne også med egen familie, kan være en ressurs i opplæringen av kommunalt ansatte som møter veteraner eller deres familier. Se kap 6. Trolig vil Byrådsavdeling for barnehage og skole ha egne ansatte med egnet bakgrunn, det gjelder bare å finne dem.

Det bør etableres et system for at kommunalt ansatte som jobber med krisehåndtering får delta på øvelser i regi av Forsvaret. Haakonssvern har allerede gitt signaler på at de er åpne for dette og det har også vært forsøkt.

Tiltak

Ansatte med veteranbakgrunn kan være en viktig ressurs med tanke på kompetanse innen for eksempel beredskapsarbeid eller opplæringsaktiviteter. Det gjennomføres en undersøkelse for å komme i kontakt med ansatte som kan være interesserte i slike oppgaver eller oppdrag

Bergen kommune legger til rette for at veteranene kan etablere en egen kommunal veterangruppe, på samme premisser som ulike tur- og treningsgrupper som finnes i dag. I tillegg til det sosiale fellesskapet gruppen kan tilby, vil gruppen også kunne være en base for å hente kompetanse til opplæring osv.

Bergen kommune videreutvikler sitt samarbeid med forsvaret og andre offentlige virksomheter der ansvarlige for beredskap i kommunen er pådriver for gjensidig personellutveksling på øvelser og opplæringsaktiviteter

Ansvar: HR-avdelingen i samarbeid med alle byrådsavdelingene

Ansvar: HR avdelingen

Ansvar: Seksjon for samfunnssikkerhet og beredskap

8. ET EGET HUS FOR VETERANER

Et av de punktene som ble sterkt understreket av organisasjonene var behovet for et eget hus – der de kunne ha åpent hver dag for alle veteraner og deres familier. Det ville bety svært mye også for familiene å kunne treffe andre i samme situasjon. Det gjelder både for sosialt samvær og for å kunne løse veteraner som trenger det raskere til god hjelp. I tillegg ville det kunne gjøre det mulig å skape et levende og attraktivt miljø også for yngre veteraner.

Innspill

Veteranene er opptatt av å kunne tilby et sted som er åpent daglig og har lav terskel, der folk kan komme og treffe andre med lignende erfaringer. Noen har ikke snakket om sine opplevelser på mange år, fordi de ikke har truffet noen som har vært gjennom det samme. Det er mer enn nok av frivillige, men styret for Kronstad Hovedgård har ikke penger til å betale leie og strøm uten en betydelig utleievirksomhet. Kameratstøtten er godt utbygd, men folk kan gå lei og ikke orke mer. Derfor er det et sterkt ønske fra veteranene at Kronstad Hovedgård blir mindre avhengig av utleie til selskaper, og mer åpen for veteranaktiviteter. I dag trenger de ca 400.000.- i året for å kunne si opp avtalen om utleie. Huset ville da kunne være åpent for veteraner alle dager i året og mange flere ville trolig droppet innom. Dette betinger også et nærmere samarbeid mellom de ulike organisasjonene og aktivitetene som finnes i dag. NVIO ønsker å lede an i dette arbeidet, og å trekke de andre inn.

Terskelen for å gå til et offentlig kontor er mye høyere enn å gå på en aktivitet på et «veteranenes hus». Mange veteraner som sliter, ønsker å være anonyme. Huset kan ha egne arrangementer for familiene. De «gamle» veteranfamiliene som aldri har fått hjelp må også fanges opp. De har også behov for å ha et sted. De som er rundt veteranen trenger noen å snakke med. Det er ikke alt som er bearbeidet. Kronstad kan bli en viktig arena for hjelp til selvhjelp.

Kronstad Hovedgård. Bilde Kari Ingvaldsen

Organisasjonene vil naturlig også ha brukere fra omegnskommunene. Men de er opptatt av at huset ikke blir et sted man dyrker Post Traumatisk Stress Syndrom eller veteranproblemer. Huset verken kan eller skal erstatte helsehjelp, men være et sted for kameratstøtte. Huset må være et friområde for møte mellom veteraner og deres familier, med informasjon om hvor det er hjelp å få for de som trenger det.

Noen foreslo også at kommunen kan lønne en aktivitetsleder som sørger for å administrere arrangementer og aktiviteter på gården. Organisasjonene ønsker ikke å ha noe arbeidsgiveransvar selv.

NVIO foreslår en samarbeidsløsning for organisasjonene, der ulike organisasjoner er representert i et romslig NVIO-styre. Andre er litt skeptisk til det; kun 10 % av veteranene er med i en eller annen organisasjon. Uansett vil det kreve en prosess å komme fram til en ordning for et felles Veteranenes Hus der alle veteraner føler seg hjemme.

Stiftelsen Krigsveteranenes Minne/Kronstad sier i sitt innspill at Stiftelsen ikke er en veteranorganisasjon i seg selv, men som det fremgår av stiftelsens formål arbeider de for veteranene. Av styrets 5 medlemmer er 3 fra organisasjonen NVIO Bergen og omland. Styret har en langsiktig målsetting om å gjøre Kronstad Hovedgård til et samlingssted for alle veteraner. Dette gjelder uansett organisatorisk tilhørighet og uavhengig av om aktiviteter og tilbud veteranorganisasjonene eller forsvaret finner formålstjenlig, innenfor en ramme som utgjøres av stiftelsens vedtekter. Kronstad Hovedgård er fredet, aktiviteten på gården må tilpasses dette og for øvrig de økonomiske realitetene til enhver tid. De ulike veteranorganisasjonene og andre må innenfor denne rammen, i samråd med styret, utvikle innholdet i "Veteranenes Hus".

Styret for Kronstad Hovedgård ønsker en videre dialog med Bergen kommune om utviklingen av gården som et Veteranenes hus.

Deler av Kronstad Hovedgård leies i dag ut som selskapslokaler. Bilde Kari Ingvaldsen

Vurdering av innspill

Det ligger godt til rette for at Kronstad Hovedgård kan utvikles til et senter for veteranaktiviteter som dekker videre enn i dag. Ved å få muligheter til å si opp avtalen om utleie til selskapsvirksomhet, kan de ha åpent alle dager og øke tilfeldige besøk. Senteret vil da i enda større grad kunne være porten inn til et inkluderende miljø for veteraner som er sosialt isolerte og trenger støtte. Mange av disse vil få det de trenger gjennom miljøet som finnes på huset. Andre kan få informasjon om profesjonell hjelp og loses videre dit.

Tiltak

Bergen kommune bidrar økonomisk til at Kronstad Hovedgård kan holde åpent hver dag for veteraner og deres familier. Hvis veteraner fra andre kommuner er faste brukere av huset, vil Bergen kommune søke samarbeid med disse kommunene om å bidra økonomisk til driften.

Ansvar: Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing

9. OPPSUMMERING

Denne planen er utarbeidet i all hovedsak på bakgrunn av dialogen med veteranene selv. I den nye handlingsplanen som skal komme i løpet av 2014 fra regjeringen, er det varslet en tydeligere rolle for kommunene i veteranpolitikken. Særlig for de kommunene som har mange innbyggere med veteranbakgrunn. I påvente av dette har innspill fra Ressurscenteret for vold, traumatisk stress og selvmordsforebygging (RVTS) og Forsvarets eget veterankontor vært sentrale. Innspillene deres understøtter hovedtrekkene i veteranenes egne prioriteringer.

Arbeidsgruppen utfordret de ulike organisasjonene på å finne frem til de mest sentrale innspillene der det var full enighet mellom alle organisasjonene.

Dette var innspillene fra organisasjonene:

1. Kjøreregler for å hjelpe folk som får problemer (ivaretagelse)
2. Midler til å holde Kronstad åpent året rundt uten å leie ut (Finansiering)
3. Informasjon til barnehager og skoler. Oppnevning av nøkkelpersoner som kan få spesiell opplæring, der veteraner selv får bidra.

Alle disse punktene er søkt innarbeidet i planen under de ulike kapitlene.

Veteranorganisasjonene ønsker en gjennomgang og oppdatering årlig av planen sammen med dem. De ønsker dialog og samarbeid, og de vurderer arbeidet med planen som en god start på en slik dialog med Bergen kommune.

BERGEN KOMMUNE

Bystyrets kontor

Saknr   62-15
Emnekode   45
Arkivsak   201409993

Til Byrådsavdeling for sosial, bolig og områdesatsing

Veteranplan for Bergen kommune - I tjeneste for Norge, med bosted i Bergen

Bergen bystyre behandlet saken i møtet 180215 sak 62-15 og fattet følgende vedtak:

1. Bystyret vedtar Veteranplan for Bergen kommune, I tjeneste for Norge – med bosted i Bergen og tiltakene som ligger i planen.
2. Tiltak som gir økte kostnader bakes inn i budsjettene for de ulike byrådsavdelingene som ifølge planen har ansvar for tiltaket.
3. Det etableres et system for oppfølging av planen, der de ulike byrådsavdelingene deltar og der det avholdes et årlig oppfølgingsmøte med veteranenes organisasjoner.

Merknad 1

Komite for helse og sosial ber byrådet sikre at barn og unge, hvor mor eller far er i utenriktjeneste i krigsområde, til enhver tid opplever trygghet og får god og tilpasset oppfølging i barnehage og skole.

Merknad 2

Bystyret ber byrådet sikre at skolehelsetjenesten til enhver tid har kapasitet til å gi et tilbud til barn og unge når mor eller far er i militær utenlandstjeneste eller hvis foreldrene er veteraner som trenger støtte fra hjelpeapparatet.

Merknad 3

Bystyret ber om å bli orientert om planens gjennomføring og måloppnåelse

Bystyrets behandling:

Følgende representanter tok ordet:

Bjørn Trehjørningen Solberg (H), Kristin Akselberg (A), Morten Myksvoll (FrP), Erlend Andreas Horn (V), Oddny Irene Miljeteig (SV), Torstein Dahle (R), Ove Sverre Bjørdal (Sp) og Thor Brekkeflat (A).

Forslag fremsatt i bystyret

Torstein Dahle (R) fremsatte følgende alternative forslag i 5 punkt

1. «8. mai 1945 kunne Norge feire frigjøringen fra den tyske okkupasjonen og fra nazismens åk. Frigjøringsdagen er dagen for å hedre dem som kjempet for Norges frihet og selvstendighet under 2. verdenskrig, inkl. de mange krigsseilerne som gjorde en avgjørende viktig innsats, og som ofte har vært glemt i en slik sammenheng.
2. Annen norsk krigsinnsats skal ikke markeres 8. mai.
3. Framfor alt skal 8. mai ikke brukes til noen form for «feiring» eller positiv markering av norsk deltakelse i NATO-ledet eller USA-ledet internasjonal krigføring, heller ikke der slik krigføring fikk en eller annen form for FN-autorisasjon. Særlig viktig er det å unngå noen form for positiv markering av norsk deltakelse i Gulfkrigen 1991-1992, bombingene av tidligere Jugoslavia i 1999, okkupasjon og krigføring i Afghanistan, deltakelse i «koalisjonen av villige» i Irakkkrigen 2003-2005 og bombingene av Libya i 2011. Disse krigsoperasjonene må ikke på noen måte framstilles som likeverdige eller av samme art som norsk sivil og militær innsats mot de tyske okkupantene og deres allierte.
4. Bystyret ber om at byrådet kommer tilbake med en særskilt plan for hvordan norske soldater som har gjort en innsats som FN-soldater bl.a. i Libanon og i Bosnia og Hercegovina og Kroatia, kan følges opp bedre enn i dag. Det vises til punktene 5-9 i det framlagte utkastet til veteranplan for Bergen kommune, som også bør konkretiseres og sikres økonomisk dekning slik at de kan gjennomføres snarest. Bystyret ber om at det også kommer mer konkrete planer for hvordan disse soldatene kan oppnå den heder og anerkjennelse som deres innsats skulle tilsi. En særskilt markering av innsatsen til norske soldater i FNs fredsbevarende operasjoner foretas 29. mai, som er den datoen FN selv bruker til dette formålet.
5. Det er Stortinget og Regjeringen som må bære ansvaret for beslutningene om å involvere norske soldater i NATO-ledet og USA-ledet internasjonal krigføring for ivaretagelse av stormaktsinteresser. I de landene som er blitt ofre for denne krigføringen, har størsteparten eller store deler av befolkningen oppfattet den utenlandske militære intervensjonen som invasjon og/eller okkupasjon. Mange av de norske soldatene som har vært engasjert i disse operasjonene, har hatt opplevelser som har kostet dem store psykiske og fysiske ofre. Det er nødvendig at det norske samfunnet på alle måter ivaretar de behovene som disse soldatene har for fysisk og psykisk bistand i forbindelse med de skadene som de er blitt påført under utførelsen av de oppdragene som Stortinget og Regjeringen har vedtatt. Bystyret ber om at byrådet kommer tilbake med en særskilt plan for hvordan disse soldatene kan følges opp bedre enn i dag. Det vises til punktene 5-9 i det framlagte utkastet til veteranplan for Bergen kommune, som også bør konkretiseres og sikres økonomisk dekning slik at de kan gjennomføres snarest.»

Oddny Irene Miljeteig (SV) fremsatte følgende tilleggsforslag:

1. «I planen I tjeneste for Norge- med bosted i Bergen defineres en veteran som "en person som har deltatt i internasjonale militære operasjoner". Videre nevnes det at personer som har vært i utenlandsoppdrag for politiet, Utenriksdepartementet eller FN kan ha parallelle erfaringer. Bystyret mener det er viktig å bake inn også den sivile komponenten, da behovet bistandsarbeidere på utenlandsoppdrag møter ved hjemkomst er tilnærmet lik det behovet militære veteraner møter. Bystyret mener at bistandsarbeidere som har lignende behov bør inkluderes i veteranplanen.
2. Kamptolker fra Afghanistan som har vært i norsk tjeneste får nå varig opphold i Norge. Det er naturlig å inkludere disse og evt. andre beslektede personellgrupper i Veteranplanen om de velger å bosette seg i vår kommune.»

Merknader fremsatt i bystyret

Kristin Akselberg (A) fremsatte på vegne av A følgende merknader:

Merknad 1:

«Bystyret viser til at alle høringsuttalelsene fremhever hvor viktig familiepolitikken er i arbeidet med ivaretagelse av veteranene og pårørende. Hjelpeapparatet må derfor være rustet til å møte forventningene. Komiteen ber byrådet i fremtidige årsmeldinger rapportere på hvordan PP-tjenesten veileder og støtter barnehager og skoler og ivaretar barn av foreldre som er i krigssoner eller som er veteraner som trenger støtte fra hjelpeapparatet.»

Merknad 2:

«Bystyret ber byrådet sikre at skolehelsetjenesten til enhver tid har kapasitet til å gi et tilbud til barn og unge når mor eller far er i militær utenlandstjeneste eller hvis foreldrene er veteraner som trenger støtte fra hjelpeapparatet.»

Erlend Andreas Horn (V) fremsatte på vegne av V og KrF følgende merknad:

«Bystyret ber om å bli orientert om planens gjennomføring og måloppnåelse»

Oddny Irene Miljeteig (SV) fremsatte på vegne av SV følgende merknad:

«Stortinget har gjort frigjøringsdagen 8. mai til også Veteranenes dag. Dette er omstridt. Bystyret er kritiske til denne sammenslåingen, da dette er en sidestilling av soldater som stod til tjeneste for å forsvare vårt land under Tysklands okkupasjon og soldater som kjemper i f. eks. Out of Area-operasjoner i NATO-regi. Det er en betydelig forskjell på forsvarskamp og folkelig motstand i eget land og den jobben profesjonaliserte soldater gjør ute i dag. Bystyret oppfordrer byrådet om å ta kontakt med regjeringen om problemstillingen rundt sammenblanding av frigjøringsdagen og veterandagen.»

Votering:

Alternativt forslag fra Torstein Dahle (R), punkt 1 og 2 fikk 7 stemmer (SV+R+MDG+Sp) og var dermed falt.

Alternativt forslag fra Torstein Dahle (R), punkt 3-5 fikk 3 stemmer (R+MDG) og var dermed falt.

Innstillingens punkt 1-3 ble vedtatt med 64 stemmer (H+A+FrP+V+KrF+SV+Sp+BY).

Oddny Irene Miljeteigs tilleggsforslag punkt 1 fikk 4 stemmer (SV+MDG) og var dermed falt.

Oddny Irene Miljeteigs tilleggsforslag punkt 2 fikk 30 stemmer (A+V+SV+MDG+Sp+BY) og var dermed falt.

Merknad 1 fra innstillingen fikk tilslutning fra A, SV, MDG og Sp og var dermed falt.

Merknad 2 fra innstillingen ble vedtatt med tilslutning fra A, V, KrF, SV, R, MDG, Sp og BY.

Merknad 1 fra A fremsatt av Kristin Akselberg (A) fikk tilslutning fra SV, MDG og Sp og var dermed falt.

Merknad 2 fra A fremsatt av Kristin Akselberg (A) ble vedtatt med tilslutning fra V, KrF, SV, R, MDG, Sp og BY.

Merknad fra V og KrF, fremsatt av Erlend Andreas Horn (V) ble vedtatt med tilslutning fra H, A, FrP, SV, MDG, Sp og By.

Merknad fra SV, fremsatt av Oddny Irene Miljeteig (SV) fikk tilslutning fra R og MDG og var dermed falt.

Komite for helse og sosial behandlet saken i møtet 040215 sak 17-15 og avga følgende innstilling:

1. Bystyret vedtar Veteranplan for Bergen kommune, I tjeneste for Norge – med bosted i Bergen og tiltakene som ligger i planen.
2. Tiltak som gir økte kostnader bakes inn i budsjettene for de ulike byrådsavdelingene som ifølge planen har ansvar for tiltaket.
3. Det etableres et system for oppfølging av planen, der de ulike byrådsavdelingene deltar og der det avholdes et årlig oppfølgingsmøte med veteranenes organisasjoner.

Merknad 1

Komite for helse og sosial mottar en årlig statusrapport over resultatene fra planens tiltak og gjennomføring av disse.

Merknad 2

Komite for helse og sosial ber byrådet sikre at barn og unge, hvor mor eller far er i utenrikstjeneste i krigsområde, til enhver tid opplever trygghet og får god og tilpasset

oppfølging i barnehage og skole.

Komite for oppvekst hadde saken til orientering i møtet 020215 sak 15-15:

Saken ble tatt til orientering.

Merknad

Komite for oppvekst ber byrådet sikre at barn og unge, hvor mor eller far er i utenrikstjeneste i krigsområde, til enhver tid opplever trygghet og får god og tilpasset oppfølging i barnehage og skole.

Komite for kultur, idrett og næring hadde saken til orientering i møtet 030215 sak 15-15:

Saken ble tatt til orientering.

Byrådet innstiller til bystyret å fatte følgende vedtak:

Med unntak av merknad er byrådets og Komite for helse og sosials innstilling likelydende.

Bystyrets kontor, 20. februar 2015

Rigmor Grimelid
førstekonsulent